

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Den Advocaet Van Qvaede Saeken Met Naeme Daniel Van Henghel Predikant Tot Uytrecht

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1673

I. Artykel. Onwetenheyt van Daniel aengaende den H. Doop.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71559)

dicht worden: maer iacobus spreekt van 'de wercken die in het waere gheloobe gheschieden: inder borghen dat dit seer wel saemen staet / te weten dat men doot de wercken van de wet Moysis niet gherechtvaardicht en worde / ghelijck Paulus seght / maer dat men gherechtvaardicht wort doot de wercken die in t'waere gheloobe gheschieden / ghelijck iacobus seght. Doch t'is te verghaers ghepzaet teghen menschen die gheen ander fondament en hebben als haere eyghen phantasie ende vernuft / noch gheene andere preuen als haer enckel segghen sonder eenighe slot-reden.

HET II. DEEL.

Van de HH. Sacramenten.

I. ARTYKEL.

Onwetentheydt van Daniel aengaende den H. Doop.

Aengaende dit H. Sacrament / seght ghy Pag. 31. dat de Roomsche ghesinde het selbe ghecorumpceert ofte mishandelt hebben / om dat se aen het onwendigh water-hadt toeschyden de afwaschinge der sonden / ende leeren dat Christus aen t'water de kracht heeft ghegheben van ons te heyligen / ende ons te verheeren tot een gheestelich leven.

Ghy moest'er by gheboeght hebben. Dat het water niser een instrumentele oorsake is / ende dat noch maer ten deele / als mede-werkende oorsake met de woorden ofte forme des Doops.

Doch laet ons hooren hoe ghy onse leere bestrijdt. Ghy seght dat de schijsturee duydelyck leert dat den onwendighen doop ons niet en behout.

Maer seght de schijstuer dit?

Ghy stelt ons eerst doot / 1. Pet. 3. 21. daer den apostel

postel seght: Hier tegen-beelt van de Arcke Noe, t'welck den Doop is, behout ons nu oock,

Ghy moet gedoopt hebbē als ghe deses schijfuer op het papier heft gheset: want als Petrus seght dat den Doop ons behoudt, is dat te segghen / dat den Doop ons niet en behoudt / ghelijck ghe bewijfen moet.

Maer ghy seght dat Petrus de reyninghe der sonden beschrijft aen het bloede ende gheest Christi.

Wat segghen wy oock: maer hier int en volghet niet dat het water oock niet en reynicht als instrument / wat dooz soe veel als het enkel water is / maer dooz soe veel als het gheheylt wort / ende syn kracht heeft dooz het bloede Christi.

Wilt ghy sien dat Petrus dit mede seght: 1. Wy segt klaer dat den Doop ons behout / dat en kont ghy niet loochenen. 2. Seght hy dat den Doop gheene afwaschinghe van de huylicheit des lichaems is / siende op de wasschinghen der Ioden die het lichaem wel supberden / maer niet de conscientien / ghelijck Paulus seght Heb. 9. maer eene afwasschinghe vande conscientie, ende dat oock door het water: want Petrus seght expresse. Ick dat wy dooz den Doop worden behouden / gelijck Noe met syne familie wierdt behouden door t'water: maer dat water heeft waerlijck ende eyghentlijck Noe met syne familie behouden; Ergo t'selve doet het water ten opsigte van ons in den Doop. Alsoo wort ghy / meester Daniel in twee eyghen stricken ghebāngen die ghy dooz onse boeten ghelept hadt.

Doozders hoopt gy ick en weet niet hoe vele schijfuer-plaetsen te saemen om te toonen dat de schuld van de sonde niet werch genomen kan worden als dooz het tansoen / bosdoeninghe / ende verdiensten van het dier-baer bloede ende doode des middelaers ende salichmakers Iesu Christi.

Dat weten wy wel / gy en moest ons dat niet komen leren; want dit hebben de Roomsch-ghesinde gheleert tot der opt Calvinist in de werelt was: niet te min hier teghen en strijdt niet dat het water van het doop sel ons supbere als instrumentele oogsaecke dooz de

kracht die het ontfanght van de volboeninge ende bediensten vande doot ende bloedt Christi.

Dit staet klaer 1. *Ephes. 5. 25.* Christus heeft sijne kercke bemindt, ende sijn selven gegeven voor haer, wassende haer met het badt des waters in het woordt des levens.

Item *Tit. 3. 5.* Hy heeft ons salich ghemaect door het badt der weder-gheboorte, ende vernieuwinghe des H. Gheests.

Hier seght immers de schijstuerer met klare woorden dat wy ghesunbert en saligh ghemaecte worden niet alleen met het water, maer oock door het water: maer om te toonen dat dit dooz enckel water niet en gheschiedt / boeghe'er de schijstuerer by / dat oock de woorden daer moeten by-komen / ende om te toonen dat dit altemael sijne kracht heeft upt de doot ende bloedt Christi, daerom seght de schijstuerer / dat Christus, sijn selben dooz sijne kercke ghegheben heeft: ofte dooz haer is ghestogden.

Dit is oock wel te bewercken dat de schijstuerer dese twee dinghen saemen boeght / ende tusschen beyde onderschept maeckt / te weten / het water, ende de vernieuwinghe vanden H. Gheest, om te toonen dat het water mede-werckt met den H. Gheest, niet als de principale oorsaeke / want dese alleen is de doot ende bloet Christi, ergo als instrumentele.

Immers / wat wilt ghy klaerder als het ghene Christus selbe gheseyt heeft *Ioan. 3. 5.* te weten dat wy in het Doopsel herbozen worden / upt het water, ende den gheest? upt beyde?

Maer ghy seght dat een uperlijck element de smet- te der sonde niet en kan wech nemen.

Ich antwoorde 1. Een uperlijck element en kan dat niet doen upt sijn selben / dat is waer? E'en kan het niet doen dooz de kracht Godts / dat loochene ich.

Ich antwoorde 2. E'en kan dat niet doen als de eerste ende principale oorsaeke / dat is waer: E'en kan het niet doen als instrumentele / dat loochene ich.

Daerom loochene ich oock het ghene ghy voordert seght / te weten / dat soo reene uperwerkinghe aen een uper-

uiterlijk element niet en kan medeghedepit worden:
naer haer dat gheschreben?

Ghy stelt ons voor 1. Cor. 6. 11. maer ick en kan
niet binden dat Paulus seght dat de kracht aen het
water niet en kan mede-ghedepit worden.

Ter contrarien Paulus boeght het wasschen by den
h. Geest, seggende: Ghy sijt ghewasschen: wat volght
hier uyt? gy sijt gheylight, te weten door t'afwasschen:
want om onderscheydt te maeken tusschen het ghene
dat volght / seght hy noch voordere: maer ghy sijt ghe-
wastveerdicht in den naeme des Heeren, ende door den
geest van onsen Godt, dat is (ghelyck de woorden
in / ende maniere van spreken uytwijzen) ghy wordt
el ghheplight door t'afwasschen met water / maer
het water moet komen de aenroepinge vanden nae-
me des Heeren, ende den gheest Godts, t'welck al te-
mael saemen ghenomen u stelt in eene volmaecte
rechtvaardigheyt.

Indien ghy dese woorden wilt verstaen ghelyck
den Bybel doet Num. 21. gheeft my eerst de reden
waerom dat Paulus terstont naer het afwasschen seght
dat wy gheplight sijn / en dan de rechtvaardichmae-
kinghe toecht aen den gheest Godts.

Het ghene ghy nu voorders seght / is meer belac-
kens als beantwoordens weerdigh / te weten / soo ee-
ne kracht van t'een oft het ander te willen toeschrijven
aan een uiterlijk element soude smaecten nae t'heg-
bandom / die met water de schult des gemoets wilden
afwasschen als te sien is in Pilatus Matth. 27. 24.

Stelt by utwe sinnekens daer in gherust: want de
Jeydenen, gelijck oock de Joden, meynden dat se door
nackel water, de schult van haer ghemoet kosten uyt-
waschen / dat is verre van ons / want wy en schryben
niet toe aen het water / ten sy door de kracht die het
heest van het bloet ende doot Christi.

Het argument dat ghy teghen ons Pag. 33. treckt uyt
Bellarminus lib. 2. de effect. Sacram. cap. 11. is van hem
soo beantwoort gheweest dat Guil. Amesius dese
beantwoordinghen met sijne repliken niet en heeft
kunnen wederlegghen als met eenen hoop gdele wooz-
den.

den. Immers die is de heele substantie in't koort. Zou-
glius hadde gheseydt: 't is onmoghelijs dat de Sa-
cramenten/ de welcke grobe ende lichaemlycke dingē
sijn/ tot de ziel konnen komen / Ergo sijn en supberen de
buplichkeiten der sonden niet die in de ziel sijn

Hier op antwooyt Bellarminus, dat een grobe ende
lichaemlycke saeke uyt haer natuerem de ziele niet en
kan wercken / maer wel door de kracht Gods, gheleijch
Augustinus seght Tract. 80. in Ioan: Het water raecht het
lichaem, ende het suuyvert het herte.

Dit bevesticht Bellarminus, met twee andert exem-
pelen: 1. met het vier der helle het welcke de zielen
bande verdoemde pynicht / ende nochtans lichaem-
lyck is. 2. Met ons eyghen lichaem/ t'welck onse ziele
soo vast hout dat se daer niet en kan uyt-gaen als
se begheert: seght ghy my nu: hoe kan het helich
wyer/ ende ons lichaem/dese uytwerkinghen hebben
in Gheesten?

Aengaende het wercken der *W. Sacramenten* ex
opere operato t'ghene ghy aenraecht Pag. 33. daer van
seght ghy seer wel dat het maer Scholastike contro-
versien sijn / of se phyfice wercken ofte moraliter: ober-
sulx en raecht dit het gheloof niet / daerom nochtans
en laet het niet seker te sijn dat de *W. Sacramenten*
wercken ex opere operato, al hoe-wel men disputert
ghet de maniere ofte wyse; Alsoo hielt het Augustinus
vooz vast Epist. 29. ad Hieron. dat de sonde van Adam
aen syne naekomelingen wordt overgheseydt / noch-
tans bekende hy dat hy niet en wist op wat manier dit
gheschiedde / alsoo ist mede van de verrijffnisse der
dooden / en vele andere stucken. Dienvolghens en
mach men niet segghen dat eenigh ghelaofs-stuck niet
en bestaet om dat men de maniere niet en weet op de
welcke de saeke gheschiedt is / die men ghelaof.

Wat heyt ghy noch al/ Domine Daniel? Ghy seght
Pag. 34. dat het intwendigh ende gheestelyck instrument
om ons Christi ende aller synder welvaden deelachtich
te maeken / ende waer vooz tog gherecht heerdicht en-
de gheregnicht worden / is / volghens de Schijfuer/
het gheloof.

Suprem

gheuen twijffel het gheloof moet'er syn / want son-
der dit fundament / en kan men niet een sier bouwen;
Maer ick en kan in de heele schizstuer niet vinden
dat het gheloof ALLEEN den mensch rechtbeerdicht
of regnicht: ter contrarien ick vinde by den H. Iacobus
dat den mensch gherechtbeerdicht wort niet dooz het
gheloof alleen / maer oock dooz de wercken: ick
wenschte wel soo eene plaetse te sien daer klaer geseyt
wort: Den mensch wort gherechtbeerdicht dooz het
gheloof ALLEEN.

Ghy stelt ons dooz / Galat. 2. 20 daer Paulus seght:
Ick leue door het gheloof vanden sone Godts.

Maer Paulus en seght niet dat hy dooz het gheloof
ALLEEN leeft / daerom en volghet uyt syn segghen niet
dat hy dooz niet anders en leefde als dooz het geloof/
andersints en kan ick niet begripen hoe hy 1. Cor. 13.
seght dat hy niet met allen en waer indien hy de lief-
de niet en hadde / soo moest hy dan oock leven dooz de
liefde / want sonder die was hy niets / ofte als een
door mensch.

Een anderen / als ick segghe / ick leue dooz mijne
ziele / daerom en sluyt ick het lichaemelyck boetsel
niet uyt / daer ick dooz leue. Ergo als Paulus seght:
Ick leue door het gheloof, daer uyt en volghet niet dat
hy ALLEEN dooz het gheloof leefde. Al selve ant-
woorde ick op uwe andere dzy schizstuer plaetsen E-
phes. 3. 17 Rom. 5. 1. Act. 15. 9.

Doorders seght ghy Pag. 34. De H. Sacramen-
ten syn de middelen ende instrumenten om ons in de
ghemeenschap Christi en synder weldaden meer en
meer te verstercken ende te troosten / welck sy doen by
samen van beteckeninghe ende verzeghelinghe synder
ghenade ende weldaden: alsoo / seght ghy / is het wa-
ter in den doop een waer- teeken en zeghel vande gee-
nelijcke ende inwendighe afwasschinghe der sonden etc.

Dit altemael segghen wy mede: Maer de schizstue-
ren die ghy ons boozstelt / en doen niet te propoosse/
noch om te bewijzen dat het water ende afwasschinghe
in den doop een teeken en zeghel is, noch heel nuch dat
het dooz de kracht Godts in onse ziele niet en wercht.

Niet

niet het eerste: want de se slot. reden en deught niet: Paulus rom. 4. 11. seght vande besnydenisse alleen dat se een teeken en zegghel was/ Ergo hy seght dat oock vanden Doop

Vreden waerom dat dit niet en volghet/ is/ om dat't meer onderscheydt is tusschen de *HH*. Sacramenten van het out testament / t'welck niet anders als schadutwen waren/ en tusschen die van het nieuwe/ t'welck de waerheyt is/ als'er is tusschen een schaduwe ende een lichaem.

2. Ghy moet my eerst prokeren dat de besnydenisse een Sacrament van het out testament is geweest: Kont ghy dit niet doen? soo deught uw' beslyt noch veel min.

3. Ghenoemen t'waer soo / dan moet ghy my noch betoonen dat dese consequentie bast staet: Paulus seght dat het water en wasschinge in den doop een teeken en zegghel is/ Ergo hy seght dat het water ende afwasschinghe niet en wercken in onse zielen: Probeert nu eens die consequentie.

Ghy en probeert oock niet met uwe tweede schijftuer-plaetse *Ti. 3. 5.* dat het water in onse ziele niet en werckt: want daer de schijftuere opentlijck seght dat het water-badt van den Doop ons saligh ghemaect heeft / ende daer se seght *Ahor. 22. 16.* dat onse sonden doop den Doop afghewasschen worden / daer en weet ghy niet anders te segghen/ als dat dit eene oneggentijcke maniere van spreken is.

Als ghe soo met de schijftuere weet om te springen/ soo en is het niet wonder dat ghe van de geloofs-stucken maect al wat ghe begheert.

Maer gy seght dat soo eene oneggentijcke maniere van spreken ontrent de materie der Sacramente in de schijftuere deurgaens gebruikelijc is. Ick hebbe niet als in hier verscheyde schijfte contrarie getoont: maer ick segge noch eens dit is de gewoonte/ oft/ om beter te seggen/ de hartneckicheyt van uwe Secte / met den hooft te gaen sonder eens aen te sien wat partij seght / ende alsoo ghedeurt het dat ghy/ ende alle uwe ghelijcke niet anders en doen als gheduerigh het sel-

te herhaelen sonder d'argumenten van Partije te wederlegghen / ende soo wanneer men hun daer toe present / sy en weten niet anders te segghen / als t'en is de pijn niet weert te beantwoorden: Alsoo daende / sommen oock de meeste bottericken ghehouden worden door de gheleer sie.

Woch laet ons nemen dat soo eene onegghenelijcke maniere van sprekken ontrent de Sacramenten gebruyck is: als by exempel / De besnydenisse is het verbodt / het Paeschlam is den deurganck. Sijt ghy noch so ontwetende in de schijfueren dat ghe niet en weet dat de schijfueren daer expresselijck by-boeght dat de besnydenisse, en t'Paeschlam, teekenen waeren / ghelijck Paulus oock de besnydenisse noemt: toont my het sulcx in de schijfueren / van t'Doopsel: waer seght se dat den doop een teeken is: en of s'het noch segde / ten volghet den wel niet dat het water van t'Doopsel om dat het een teeken is daerom door de kracht Gods in onse niet en wercht: want t'en strydt teghen malanderen niet / een teeken te sijn, ende in onse sielen te werken.

Neert dan voortaan beter uwe lesse / eer ge de Roomse ghesinde komt onderwijzen.

Hebt ghy niet meer te segghen teghen ons Doopsel: laet ons noch een staeltjen hoozen van uwe ontwerentsegde.

Ich hooze u Pag. 34. Enckelijck verhaelen / ons / ende uwe erghen ghevoelen aengaende de nootsakelijckheit van den Doop / maer ick en sie niet een bestantigh argument om het onse te wederlegghen / noch eenighe preube om het uwe te bevestighen.

Ghy seght anders niet / als / ten kan niet gheliden dat'er staet Ioan. 3. 5. Ten zy dat yemant gheboren worden wyrt het water en gheest, hy en kan in het Coninckrijke Gods niet ingaen.

Wel is dit niet soo klaer geseyt als den dagh dat den Doop nootsakelijck is tot de salicheit? ofte dat niemant salich kan worden sonder den Doop? is dit niet de selbe maniere van sprekken die Christus ghebruyckt heeft Matth. 5. 20. segghende: Ten sy dat uwe rechteveerdig

veerdicheyt overvloedigher zy als die van de Schrift. geleerden en Phariseen, ghy en sult iu't Rijck der hemelen niet ingaen? Item *Luc. 13. 3.* Ten zy dat ghe penitentie doet, ghy sult allegaer vergaen. **Wat** is dit anders te segghen als dat die rechtveerdicheyde ende penitentie nootsaekelijck waeren om salich te worden / en om niet te vergaen? Maer daer en is niet een tittelken onderschept tusschen de maniere die Christus ghebeynght als hy spreekt van den Doop / ende tusschen dese twee leste manieren van spreken; Hoe kan men dan klaerder ngt de schijsture betoonen dat den Doop soo nootsaekelijck is tot de salicheyt dat men sonder den selven in het Rijcke der Hemelen niet en kan komen / ghelijck so daer niet ingaen en kostten die gheene overvloedigher rechtveerdigheyt en hadden als de schijst geleerden en Phariseen?

Dit leste en kont ghy niet loochenen / Ergo oock niet het eerste. Maer ghy seght dat Christus hier niet en spreekt van den uytelijcken Doop / immers niet van dien alleen / noch te princepael; maer of alleen of princepael van den inwendighen Doop / of de beteckende saeke des Doops / te weten de weder-geboorte / de welcke dooz den gheest gheschiet / ende absolut nootsaekelijck is.

Ghy praet eveneens gelijk yemant die droomt / ende seif niet en weet wat hy seght: wat wilt ghy ten lesten betuyfen of te besluyten? wilt gy hebben dat Christus van beyde spreekt en van den uytelijcken, en van den inwendighen Doop / ghelijck sijne woorden klaerder ligghen als het licht vande sonne: soo sijn dan / en den uytelijcken, ende den inwendighen Doop / beyde soo nootsaekelijck datmen sonder een van beyde inden hemel niet en kan komen.

Wilt gy hebben dat Christus alleen spreekt van den inwendighen Doop? dat is / vande weder-geboorte etc? waer staet dat? hoe betuyft ghy my dat uyt de woorden Christi? daer hy uytzuckelijck seght dat wy door het water, dat is / dooz den uytwendighen Doop / ende door den Gheest, dat is / dooz den inwendighen Doop / moeten herhozen worden etc? waerom ex-

piet ghy / aenghesien dat Christus selbe gheene ex-
ceptie en maect?

Al wat ghy hy brenght tot uwe bewijs Pag. 35. is
dit: Den sin van het vyfde vers is een / en het selbe
met t' derde vers / daer de weder-gheboorte alleen ge-
noemt wort.

Maer Daniel, hier gaet ghy soo lustigh teghen
den wint / als ghe tot noch toe gedaen hebt: wat pzaet
gh' al? Ghy seght dat in t' derde vers, de weder-ghe-
boorte alleen wort ghenoemt / en daer dooz verstaet gy
de inwendighe weder-gheboorte: wie heeft u die auto-
riteit ghegeven om dit soo te verstaen / daer Christus
alleenlyck spreckt van de weder-gheboorte in t' ghe-
meen: t' welck hy in t' vyfde vers breekt verklaerende /
seght dat die weder-gheboorte verstaet: upt het water en
den Gheest, en daerom is t' valsch dat het vyfde vers
ghelyck ghy seght / een en het selve is met t' derde: want
het vyfde is eene openbaere verklaringhe van het der-
de: ofte het ghene dat Christus in t' gemeen hadde ge-
segt v. 3. seght hy in het besonder v. 5. Dus herre met
al u pjaeren en doozomen.

II. ARTIKEL.

Onwetentheydt van Daniel aen-
gaende het H. Sacrament des
Avontmaels.

Voor eerst rekent Daniel Pag. 36. booz eenen mis-
slach vande Roomsche kercke / dat se den kelck
niet en gheeft aen de leeken / ende seght dat dit is te-
ghen de instellinghe Christi.

Hier gaet het spel wederom aen op sijn Geusegh dat
is: met den kop henen gaen sonder eens aente sien wat
de Catholicken soo menichmael hier teghen gheschre-
ven hebben / ende met klaere schryftuer-plaetsen ghe-
toont dat dit ontrecken vanden kelck aen de Leeken
niet en sijdt teghen de instellinghe Christi.

Wat